

ברמב"ם פ"ד מהלכות חנוכה ה"א
וז"ל, כמה גרות הוא מדליק
בחנוכה, מצותה שיהי' כל בית ובית
מדליק ^{נר} אחד בין שהיו אנשי הבית
מרובין בין שלא הי' בו אלא אדם אחד,
והמהדר את המצוה מדליק גרות כמנין
אנשי הבית ^{נר} לכל אחד ואחד בין אנשים
בין נשים, והמהדר יותר על זה ועושה
מצוה מן המובחר מדליק נר לכל אחד
בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה
ולילה נר אחד, ובה"ב כתב וז"ל, כיצד
הרי-^{הנר} שהיו אנשי הבית עשרה בלילה
הראשון מדליק עשרה גרות ובליל שני
עשרים ובליל שלישי שלשים עד שנמצא
מדליק בליל שמיני שמונים גרות, ושוב
כתב בה"ג וז"ל, מנהג פשוט בכל ערינו
בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקין נר
אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר
בכל לילה עד שנמצא מדליק בליל שמיני
שמנה גרות בין שהיו אנשי הבית מרובים
בין שהי' אדם אחד, עכ"ל.

והקשה הלח"מ שם דלדעת הרמב"ם
ז"ל דהמהדרין מן המהדרין עושין מה
שהמהדרין עושין (היינו שגם הם
מדליקין נר לכל אחד ואחד, ודלא כדעת
התוס' בסוגיא דשבת), א"כ הך מנהג
(מנהג ערי ספרד) כמאן, דמהדרין
מדליקין גרות כמנין אנשי הבית בכל
לילה ולילה בלי הוספה וא"כ אנן
דמדליקין נר אחד בלילה הראשון ואנו
הולכין ומוסיפין לא אתיא כוותייהו,
וכמהדרין מן המהדרין נמי לא אתיא, ואי
מדינא לא בעינא אלא אחד בלילה
הראשון וכן בכל לילה ולילה בלי
הוספה, וא"כ מנהג דידן לפי דעת רבינו
ז"ל לכאורה נראה מנהג בטעות וכו',
ותירץ דמכל מקום לא הוי מנהג בטעות
כיון דעבדינן כדין, ואע"ג דמדינא לא
בעי הוספה אנן נראה לנו למיעבד האי

פשרה ולעשות ההוספה בכהאי גוונא,
עכ"ד. ויעוין נמי בב"ח סי' תרע"א שכתב
דהרמב"ם כתב דמנהג ערי ספרד אינו
כמו שפסק הוא ז"ל ומשמע מדבריו
שאין לשנות מנהגם דאם לא כן לא הוה
לי' לכתבו בסתם (עוד הביא הב"ח שם
דהרא"ם כתב על מנהג ערי ספרד שקשה
עליו דלפי דעת הרמב"ם אינו לא כפי
מצותה ולא כפי המהדרין ולא כפי
המהדרין מן המהדרין, וכתב עליו הב"ח
דלא קשיא מידי דברור הוא דאותו מנהג
הוא על פי דעת התוס' יעו"ש, ולפענ"ד
עיקר קושיית הרא"ם אינה על גוף המנהג
דערי ספרד דזה הי' פשוט גם להרא"ם
דאחי שפיר כפי דעת התוס', אלא
דקושייתו היא איך הביא הרמב"ם המנהג
הזה לדבריו אינו כמאן, דאין זה
במשמעות דברי הרמב"ם שיפסוק
ההלכה ואח"כ יביא בסתם דהמנהג הוא
שלא כדבריו, ובודאי דאית לן למימר על
פי סגנון לשון הרמב"ם דאין המנהג
שהביא סותר דבריו, ועל זה הוא דמקשה
הרא"ם דאיך נקיים זאת הא המנהג אתיא
דלא כמאן לדעת הרמב"ם).

והנה אף שכל אלו הגדולים הבינו
בדברי הרמב"ם דבערי ספרד הי' המנהג
להדליק נר אחד בלבד לכל אנשי הבית
ולהיות מוסיף והולך עליו, אף על פי כן
מפני שדחוק מאוד לפרש דהרמב"ם יביא
בסתם מנהג שאינו עולה כפי שיטתו
וכנ"ל על כן איני נמנע מלכתוב הנלע"ד
בפירוש דברי הרמב"ם, והנלע"ד הוא
שבהלכה א' וב' כתב הרמב"ם ג'
האופנים שיש בהדלקת ג"ח כפי דינא
דגמרא, ומבואר דעתו ז"ל דלעולם
המדליק הוא אחד, דכמו דמעיקר הדין
דנר איש וביתו הרי המדליק הוא אחד
(ומסתמא הוא בעל הבית) כמו כן למנהג
המהדרין המדליק האחד הוא שמדליק

עבור כל בני הבית, וכן למנהג המהדרין מן המהדרין המדליק האחד מדליק עבור כל בני הבית והוא המוסיף והולך עבורם, וזה מבואר באר היטב בלשון הרמב"ם, ואח"כ הוסיף הרמב"ם בהלכה ג' לבאר דאף דכן הוא עיקר דינא דגמרא מכל מקום המנהג בערי ספרד (שנהגו שם להיות מהדרין מן המהדרין כפי שיטתו ז"ל) הי' לחלק המצוה לכל בני הבית וכל אחד הדליק בעצמו הנרות שכנגדו (ומסתמא נהגו כן משום חביבות המצוה), וזה שכתב שיהיו כ"ל אנשי הבי"ת מדליקין נר אחד בלילה הראשון, פירוש כל אחד ואחד מאנשי הבית (דאל"כ הוה לי' למימר שיהי' כ"ל בי"ת מדלי"ק כמו שהוא לשונו בהלכה א' ודו"ק), וסיים ואמר ומוסיפין והולכין נר בכל לילה עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמנה נרות, פירוש שנמצא שכל מדליק מן המדליקים שזכר לעיל (שהם כל אחד ואחד מאנשי הבית) מדליק בליל שמיני שמנה נרות, ובכאן הוא סיום דברי הרמב"ם בהבאתו את מנהג ערי ספרד, ונמצא שהמנהג הזה אינו חלוק ממה שהביא הרמב"ם קודם לכן אלא לענין מי הוא המדליק, ולא כתבו הרמב"ם אלא כפרט בסדר המהדרין מן המהדרין להודיע שלענין מי הוא המדליק יש מנהג שהוא שלא כעיקר דינא דגמרא אבל אין הדברים נוגעים לעיקר שיטתו בהך דמהדרין מן המהדרין, ואחר שסיים הרמב"ם דבריו בענין מנהג ערי ספרד, הרי הוא חוזר לעיקר דבריו בדין המהדרין מן המהדרין ועל זה הוא אומר דהסדר הזה נוהג בין שהיו אנשי הבית מרובים בין שהי' אדם אחד, ואין הלשון הזה מוסב על מנהג ערי ספרד בדווקא אלא על כלל הדין, שכלפי מה שבחלוקה האמצעית שהיא מנהג המהדרין הכל

תולה במנין בני הבית, לזאת ביאר הרמב"ם בשתי הקצוות האחרות היינו הקצה דנר איש וביתו והקצה דמהדרין מן המהדרין דלדידהו אין חילוק בין שהיו אנשי הבית מרובים בין שהי' אדם אחד, ולענין מהדרין מן המהדרין יתכן שכוונתו לבאר דסדר זה שייך גם כשיש בבית רק אדם אחד ולא נימא דההידור של מוסיף והולך שייך רק במקום שמתקיים ההידור הראשון של הוספת נרות כפי מנין אנשי הבית (ואם נפשך לומר דסיום דברי הרמב"ם בהלכה ג', בין שהיו אנשי הבית מרובים וכו', מישך שייך למנהג ערי ספרד שהזכיר, יש לפרש דקמ"ל דהמנהג למעשה בערי ספרד לעשות כמהדרין מן המהדרין הי' נוהג גם כשהיו אנשי הבית מרובים ולא חשו להוצאה מרובה שיש בזה ובכל גווני נהגו סלסול בעצמם לעשות כהמהדרין מן המהדרין).

וקצת סמך לפירוש הזה בדברי הרמב"ם (מלבד מה שהוא מדויק הייטב בלשונו) יש להביא מלשון הב"י בסי' תרע"א שלאחר שהביא שיטת הרמב"ם דמהדרין מן המהדרין עבדי נמי הידור ראשון ושיטת התוס' דהם לא קיימי אלא אנר איש וביתו סיים וכתב ז"ל, ונראה שהעולם שנוהגים להדליק בלילה הראשונה נר א' ומוסיף והולך בכל לילה עד שבאחרונה הם ח' ואפילו בני הבית הרבה אינם עושים יותר דעתם כדעת התוס' דאי כהרמב"ם למה אינם עושים כמהדרין מן המהדרין עכ"ל, ואם הוא מפרש ברמב"ם כמו שפירשו הגדולים הנ"ל למה תלה דבריו רק במנהג העולם ולא הזכיר שהרמב"ם עצמו כותב דמנהג העולם הוא כשיטת התוס', ומשמע מזה שהמנהג שכתב הרמב"ם אינו כשיטת התוס' אלא שבזמן הב"י ז"ל נהגו

הספרדים כשיטת התוס' אבל אין זה המנהג שהביא הרמב"ם, ואין להקשות דהאיך נשתנה המנהג כי כן מצינו בכמה מקומות, יעוין בב"ת או"ח סי' תקפ"ב ד"ה ונוהגין בספרד שהביא כמה מנהגים שנשתנו יעו"ש.

ולפי מה שכתבתי יתישב ממילא מה שהעיר בספר בית הלוי עה"ת בחדושים לחנוכה על דברי הרמ"א ז"ל בסי' תרע"א ס"ב שבהביאו שיטת הרמב"ם ז"ל בדין המהדרין מן המהדרין כתב ז"ל, וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק, ואמאי כתב הרמ"א כן הא לשיטת

הרמב"ם אחד מדליק בשביל כולם כמבואר בדבריו, יעו"ש ובספר חדושי מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם שהאריך בזה, אבל לפי מה שכתבתי הרי הדבר מבואר מעצמו, שאם אמנם לשיטת הרמב"ם מעיקר דינא דגמרא אחד מדליק בשביל כולם אבל הא הרמב"ם עצמו כתב דמנהג ערי ספרד אינו כן אלא דכל אחד מבני הבית מדליק לבדו וכמו שנתבאר, ואין זה אצל הרמב"ם סתירה לדין שכתב מקודם אלא תוספת וחייבוב מצוה וכנ"ל, ועל כן שפיר הביא הרמ"א שיטת הרמב"ם כפי צורתה שנהגו בה למעשה על פי עדות הרמב"ם ז"ל.

הדפסה בראולוציית מסך - להדפסה איכותית הודפס ישירות מן התוכנה

טעם הצבי - א (בראשית) אברמוביץ, צבי יצחק בן יהודה מאיר עמוד מס': 208 הודפס ע"י אוצר החכמה